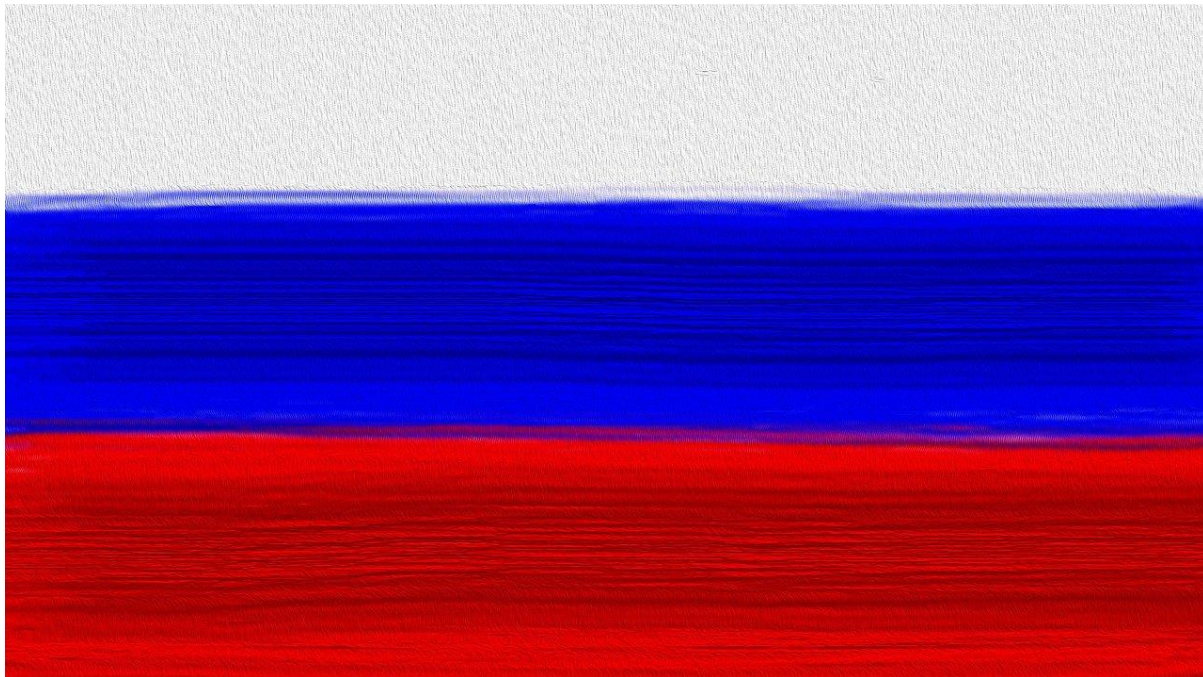


Rusnano – sukces czy klęska rosyjskiej polityki innowacyjnej?

Damian Zych

25.01.2021



Analiza w skrócie:

- Pomimo dużego potencjału rozwój branży innowacyjnej w Federacji Rosyjskiej zdominowany jest przez negatywne czynniki wynikające z sytuacji politycznej i gospodarczej.
- Od 2007 roku Rosja prowadzi aktywną politykę w zakresie stymulowania innowacji, m.in. poprzez państwowe instytucje rozwoju. Jedną z nich jest Rusnano, celem której jest przede wszystkim rozwój branży nanotechnologii, postrzeganej przez władze kraju jako niezwykle perspektywiczna.
- Dzięki wsparciu Rusnano na rynku komercyjnym pojawił się szereg innowacyjnych produktów oraz usług. Jednak, wbrew optymistycznym prognozom, nanotechnologie nie stały się istotną częścią rosyjskiej gospodarki.

Wstęp

2 grudnia 2020 roku prezydent Federacji Rosyjskiej Władimir Putin zaproponował pierwszemu zastępcy przewodniczącego kolegium kompleksu militarno-przemysłowego FR Siergiejowi Kulikowowi objęcie stanowiska szefa Rusnano¹, jednej z czołowych instytucji państwowych zaangażowanych w sferę rozwoju technologicznego. Tym samym zostały potwierdzone doniesienia medialne o planowanej dymisji z tego stanowiska Anatolija Czubajsa, jednego z głównych architektów liberalnej transformacji gospodarki Rosji w latach 90. Co warte podkreślenia, dymisja Czubajsa została ogłoszona w chłodnej atmosferze: podczas składania propozycji Kulikowowi Putin ani razu nie wymienił nazwiska Czubajsa²; następnie zostało oficjalnie ogłoszone, że prezydent Rosji nie zamierza spotykać się w tej sprawie z dotychczasowym szefem Rusnano³.

Tak nietypowa — jak na warunki kultury politycznej Rosji w zakresie administrowania korporacjami państwowymi — zmiana na stanowisku szefa Rusnano stanowi doskonałą okazję dla podsumowania trzynastoletniej historii tej struktury. **Stanowi ona symptomatyczny przykład rosyjskiej państwowej polityki innowacyjnej, odzwierciedlając jej metody, tendencje oraz skutki.**

Jako politykę innowacyjną rozumie się, zgodnie z definicją Łukasza Nazarki, jako „obszar interwencji państwa zorientowanej na wzrost tempa innowacji. Jej nadrzędnym celem jest nasilenie procesów tworzenia, dyfuzji i aplikacji wiedzy w gospodarce, a w konsekwencji generowanie nowych lub istotnie ulepszonych: produktów, usług, procesów technologicznych oraz technik organizacji i zarządzania⁴”.

¹ М. Юшков, *Путин назвал преемника Чубайса в «Роснано»*, РБК, 2 XII 2020, <https://www.rbc.ru/politics/02/12/2020/5fc7ae689a79479f99526cb6>.

² С. Дианов, *Пять вопросов об отставке Чубайса без аудиенции у Путина*, URA.RU, 04 XII 2020, <https://ura.news/articles/1036281543>.

³ В Кремле заявили об отсутствии в планах Путина встречи с Чубайсом, РБК, 2 XII 2020, <https://www.rbc.ru/rbcfreenews/5fc7c3d19a7947a856ef2b6d>.

⁴ Ł. Nazarko, *Polityka innowacyjna – inteligentny interwencjonizm?*, „Optimum. Studia ekonomiczne” 2015, nr 1 (73), s. 86.

Charakterystyka rosyjskiej polityki innowacyjnej

Niemożliwe jest analizowanie działalności Rusnano w odosobnieniu od całokształtu rosyjskiej sfery innowacyjnej oraz państwowej polityki jej wsparcia. Współczesnego kształtu, cechującego się mocnym zaangażowaniem państwa, nabierała ona od 2007 roku.⁵ **Wiązać ją można z polityką** prowadzoną przez Putina, **dążącą do odbudowy mocarstwowego statusu Rosji**, wyrażanego m.in. poprzez sukcesy w branży technologicznej⁶, **ustabilizowanie się sytuacji gospodarczej Rosji**, co umożliwiło wiele inwestycji, a **także chęć dywersyfikowania gospodarki**, w tym znalezienia sposobu na przełamanie uzależnienia od eksportu surowców energetycznych. Kwestia ta nabrała szczególnego znaczenia po kryzysie finansowym 2008-2009, który uświadomił władzom Rosji, że modernizacja poprzez innowacje jest niezbędną dla utrzymania mocnej pozycji gospodarczej⁷.

Wiele inwestycji zostało poczynionych podczas prezydentury Dmitrija Miedwiediewa (2008-2012), w czasie której publicznie naciskano na rozwój, liberalizację oraz modernizację kraju. Jednym z kluczowych elementów unowocześnienia Rosji miały stać się nanotechnologie. W 2011 przez rząd Federacji Rosyjskiej opublikował koncepcję długoterminowego innowacyjnego rozwoju państwa, znaną jako „Strategia 2020” (*Стратегия 2020*)⁸. Zakładała ona m.in. wsparcie dla studentów inżynierii i nauk stosowanych, nacisk na współpracę międzynarodową w sferze innowacji, usprawnienie systemu edukacji oraz stworzenie platform technologicznych (*технологическая платформа*) mających na celu usprawnienie kontaktów pomiędzy przemysłem a nauką.

Po powrocie Putina na stanowisko głowy państwa polityka innowacyjna została nieco ograniczona, ponieważ priorytet inwestycyjny został przeniesiony z rozwoju technologii i innowacji na sferę militarną. Tym samym zaniechano realizacji „Strategii 2020”⁹. Jednakże, pomimo iż skala inwestycji, szczególnie po 2014 roku, została ograniczona, nie można mówić o całkowitym zaprzestaniu aktywnej państwowej polityki innowacyjnej. Inicjatywy, które zostaną omówione, nadal cieszyły się wsparciem państwa¹⁰. Zgodnie z rankingiem UNESCO *Research and Development Spending* z 2019 roku wydatki Rosyjskiej Federacji w obszarze R&D oceniane są na 40,3 mld dolarów według parytetu siły nabywczej, stanowiąc 1,1% PKB¹¹.

⁵ И. Лукоянов, *Инновационная политика России: история и современность*, „Науковедение” 2016, t. 8, nr 3, <http://naukovedenie.ru/PDF/118EVN316.pdf>, s. 4.

⁶ J. Wdźięczak, *Rusnano i Skolkovo – czołowe rosyjskie przedsięwzięcia na drodze do innowacji*, „Ekonomia Międzynarodowa” 2016, nr 13, s. 98.

⁷ N. Gupta et al., *Innovation Policies of Russia*, Institute for Defense Analyses, Alexandria 2013, s. 13.

⁸ *Стратегия инновационного развития Российской Федерации на период до 2020 года*, <http://static.government.ru/media/files/4qRZEpm161xctpb156a3ibUMjILtn9oA.pdf>.

⁹ N. Gupta et al., *Innovation Policies...*, s. 23-24.

¹⁰ I. Dezhina, *Innovation policy in Russia: development, challenges and prospects*, „Observatoire Franco-Russe” 2016, nr 12, https://www.researchgate.net/publication/295698993_Innovation_Policy_in_Russia_Development_Challenges_and_Prospects, s. 16.

¹¹ *How much does your country invest in R&D?*, <http://uis.unesco.org/apps/visualisations/research-and-development-spending>.

Charakteryzując rosyjską sferę technologiczną, należy zaznaczyć, że **Rosja posiada duży potencjał w sferze innowacyjnej za sprawą bogactwa surowców naturalnych, wykształconego społeczeństwa oraz relatywnie dobrze rozwiniętego systemu szkolnictwa, szczególnie w zakresie inżynierii i nauk ścisłych**. Należy jednak wymienić następujące negatywne czynniki:

- potencjał rozwoju technologicznego jest ograniczany poprzez niekorzystną sytuację gospodarczą, słabe instytucje ekonomiczne, korupcję, brak działających mechanizmów gwarancji prawa własności oraz ochrony praw intelektualnych oraz braki w systemie edukacji;
- rozwój innowacyjny oparty jest na gigantach technologicznych, bezpośrednio kontrolowanych przez państwo bądź otrzymujących od niego polityczne i finansowe wsparcie;
- możliwość rozwoju małych firm technologicznych jest bardzo utrudniona, w szczególności przez problemy z pozyskaniem inwestorów;
- niewiele jest prywatnych inwestycji w prace rozwojowo-badawcze; dominuje państwowe finansowanie, skupione w instytucjach państwowych (np. Rosyjska Akademia Nauk), uczelniach oraz państwowych instytucjach sektora R&D;
- inwestycje w modernizację oraz implementowanie technologii również jest niewiele, zarówno w prywatnych, jak i kontrolowanych przez państwo przedsiębiorstwach;
- komunikacja pomiędzy ośrodkami badawczymi a światem biznesu jest niedostateczna, utrudniając implementację nowych rozwiązań technicznych¹².

Powyższe czynniki skutkują sytuacją, w której **wkład w branżę innowacyjną nie odpowiada zakładanym skutkom**. Inwestycje władz Rosji w ostatnich latach miały na celu przełamanie tej tendencji, w szczególności poprzez:

- działania mające usprawnić komercjalizację produktów branży R&D, m.in. poprzez zakładanie nowych instytucji (parków technologicznych, inkubatorów przedsiębiorczości itp.);
- zapewnienie konkurencyjności dotacji naukowych oraz nacisk na współpracę naukową;
- wzmocnienie udziału sektora prywatnego w branży rozwojowo-badawczej¹³.

Od Rosnanotech do Rusnano

Jednym z działań ukierunkowanych na wzmocnienie potencjału komercjalizacji produktów sektora R&D było stworzenie Rusnano. Struktura ta została powołana w 2007 roku pod nazwą Rosyjska Korporacja Nanotechnologii (*Российская корпорация нанотехнологий, Роснанотех*) na mocy ustawy Dumy Państwowej. Zgodnie z nią **celem korporacji było: „sprzyjanie realizacji państwowej polityki w obszarze nanotechnologii, rozwoju innowacyjnej infrastruktury w sferze nanotechnologii, realizacji projektów stworzenia**

¹² *Diversifying Russia. Harnessing regional diversity*, European Bank for Reconstruction and Development, London 2012, p. 68-73; I. Dezhina, *Innovation policy...*, s. 5-7; N. Gupta et al., *Innovation Policies...*, s. III-VII.

¹³ N. Gupta et al., *Innovation Policies...*, s. 37.

perspektywicznych nanotechnologii i przemysłu nanotechnologicznego¹⁴». Ustawa zakładała, że zadania te będą realizowane poprzez działalność inwestycyjną w Rosji oraz za granicą. Władze korporacji stanowiły zarząd, generalny dyrektor oraz rada nadzorcza, której członkowie powoływani są przez władze państwowe (prezydenta, rząd oraz obie izby parlamentu)¹⁵.

Koncepcja nanotechnologii pod koniec pierwszej dekady lat 2000 była jednym z priorytetów władz rosyjskich. Podczas dorocznego orędzia do Zgromadzenia Federalnego w 2007 roku Putin porównał potencjał nanotechnologii do potencjału technologii jądrowych w latach 30. XX w., stwierdzając, że „nanotechnologie już stają się kluczowymi kierunkami rozwoju współczesnego przemysłu i nauki”. Zainteresowanie państwa tą dziedziną prezydent Rosji podparł zapewnieniem, iż na jej rozwój z budżetu państwa zostanie wydzielone ok. 180 mld rubli (ok. 7,3 mld dolarów)¹⁶, czyli kwota porównywalna z ogólnymi wydatkami na rozwój nauki¹⁷. Jeszcze większym zainteresowaniem gałąź nanotechnologii cieszyła się za prezydentury Miedwiediewa¹⁸. Na przykład, otwierając II Międzynarodowe Forum do spraw Nanotechnologii (*Международный нанотехнологический форум*) w 2009 roku wyraził on przekonanie, że **rozwój tej gałęzi technologii uczyni Rosję jednym z liderów w obszarze wysokich technologii, dzięki czemu zostanie przełamane uzależnienie od eksportu surowców naturalnych**¹⁹. Pomimo iż rozwój nanotechnologii obecnie nie jest w centrum uwagi władz Rosji, obszar ten nie został całkowicie zaniechany. Podczas wspomnianej na początku artykułu rozmowy z Kulikowem Putin stwierdził, iż bez rozwoju nanotechnologii rosyjska gospodarka nie ma żadnej przyszłości²⁰.

Pierwszym dyrektorem generalnym korporacji został mianowany Leonid Mielamed. Twierdzi on, iż podczas trwającej ponad rok kariery w korporacji jego zadaniem było jedynie uruchomienie jej działalności, m.in. poprzez opracowanie koncepcji, zgodnie z którą Rosyjska Korporacja Nanotechnologii miała być wyłącznie zapleczem infrastrukturalnym oraz funduszem dla licznych prywatnych inwestorów²¹. Po dymisji Mielameda w 2008 roku dyrektorem korporacji został mianowany Czubajs.

¹⁴ *Федеральный закон от 19 июля 2007 г. N 139-ФЗ "О Российской корпорации нанотехнологий"*, <https://rg.ru/2007/07/25/nano-korporacia-dok.html>.

¹⁵ *В. Путин подписал закон о создании корпорации нанотехнологий*, РБК, 23 VII 2007, <https://www.rbc.ru/politics/23/07/2007/5703c84d9a79470eaf766388>.

¹⁶ Zgodnie z kursem walut na 31 XII 2007.

¹⁷ В. Путин, *Послание Федеральному Собранию Российской Федерации*, <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/24203>.

¹⁸ W społeczeństwie rosyjskim nanotechnologie oraz mający na celu ich rozwój projekt Skolkovo stały się jednymi z głównych elementów kojarzonych z okresem rządów Miedwiediewa.

¹⁹ *Российские нанотехнологии должны стать доходнее нефти*, Вести, 6 X 2009, <https://www.vesti.ru/finance/article/2168921>.

²⁰ *Путин связал будущее российской экономики с развитием нанотехнологий*, Газета.ру 2 XII 2020, https://www.gazeta.ru/business/news/2020/12/02/n_15307873.shtml.

²¹ М. Меламед, *«Абсолютно новая сущность, которая никому не была понятна» Чем «Роснано» хотело быть в самом начале — и что из этого получилось. Интервью первого гендиректора компании Леонида Меламеда*, бес. С. Рейтер, Meduza, 10 XII 2020, <https://meduza.io/feature/2020/12/10/absolyutno-novaya-suschnost-kotora-ya-nikomu-ne-by-la-ponyatna>.

W 2010 roku Duma przyjęła ustawę o reorganizacji Rosyjskiej Korporacji Nanotechnologii. Zgodnie z nią korporacja przekształcała się w otwartą spółkę akcyjną Rusnano (*Роснано*), 100% akcji której należy do państwa²². Proces reorganizacji skończył się w 2011 roku. Komentując to wydarzenie, Czubajs stwierdził, że „reorganizacja Rusnano w spółkę akcyjną nie jest po prostu zmianą szyldu. To przejście w stronę nowych wymagań co do przejrzystości i odpowiedzialności, która cechuje otwarte spółki akcyjne”²³.

Struktura grupy Rusnano

Obecnie grupa Rusnano składa się z trzech elementów. Pierwszym z nich jest sama Spółka Akcyjna Rusnano (*Акционерное Общество „РОСНАНО”*), której celem jest wspieranie państwowej polityki w dziedzinie nanotechnologii poprzez bezpośrednie inwestycje bądź fundusze inwestycyjne. Drugim elementem jest Firma Zarządzająca Rusnano (*Управляющая компания „РОСНАНО”*), zajmująca się aktywami Spółki Akcyjnej Rusnano oraz funduszami inwestycyjnymi tworzonymi razem z prywatnymi inwestorami. Ostatnim elementem jest Fundacja Infrastrukturalnych i Edukacyjnych Programów (*Фонд инфраструктурных и образовательных программ*) powstała w ramach reorganizacji w 2011 roku. Jej zadaniem jest rozwój infrastruktury w sferze nanotechnologii, w tym poprzez programy edukacyjne i infrastrukturalne Rusnano²⁴.

Należy zaznaczyć, iż Rusnano inwestuje fundusze w projekty już na zaawansowanym etapie rozwoju; na wcześniejszych etapach projekty mogą uzyskać wsparcie m.in. z Fundacji Skolkovo (*Фонд „Сколково”*) czy Russian Venture Company (*Российская венчурная компания*)²⁵. **Celem inwestycji Rusnano jest wsparcie rozwoju przemysłu opartego na innowacyjnych produktach.** Przedsiębiorstwo inwestuje kapitał wyłącznie jako jeden z inwestorów, nie przejmując tym samym kontroli nad przedsiębiorstwem. Wsparcie udzielane jest w ramach udziału kapitałowego, kredytowania bądź udzielania gwarancji kredytowych, a także współpracy przy leasingu sprzętu. Po wykonaniu przez wspierane przedsiębiorstwa zobowiązań finansowych wobec Rusnano struktura ta wycofuje się z udziału²⁶.

Początkowo na rozwój przedsiębiorstwa z rosyjskiego budżetu zostało wydzielone 130 mld rubli (ok. 5,3 mld dolarów). Wkrótce po tym korporacja otrzymała gwarancje państwowe o wartości 252 mld rubli (ok. 10,3 mld dolarów). W 2015, pomimo początkowych planów, że do tego czasu Rusnano nie będzie potrzebowało wsparcia z budżetu państwa, Czubajs wnioskuje o dodatkowe środki²⁷. Zostały pozyskane gwarancje państwowe o wartości 70 mld

²² Федеральный закон от 27 июля 2010 г. N 211-ФЗ "О реорганизации Российской корпорации нанотехнологий", <https://rg.ru/2010/07/30/nanotech-dok.html>.

²³ "Роснано" завершила реорганизацию в ОАО, РБК, 11 III 2013, <https://www.rbc.ru/economics/11/03/2011/5703e4819a79473c0df1b63d>.

²⁴ О Группе РОСНАНО, <https://www.rusnano.com/about>.

²⁵ N. Gupta et al., *Innovation Policies...*, s. 34.

²⁶ И. Дмитриенко, *Макроаллергия на нано-Чубайса*, Профиль 7 VI 2017, <https://profile.ru/economy/makroallergiya-na-nano-chubajsa-6273>; J. Wdzięczak, *Rusnano i Skolkovo...*, s. 99-100.

²⁷ П. Юрьев, *Есть ли жизнь на «планете «Роснано»?*, Общая газета, 22 I 2019, <https://og.ru/economics/2019/01/22/101723>.

rubli²⁸ (ok. 960 mln dolarów), ponadto prawdopodobnie państwo bezpośrednio wsparło przedsiębiorstwo dotacją o wartości 50 mld rubli (ok. 690 mln dolarów)²⁹.

Rusnano inwestuje nie tylko w dziedziny bezpośrednio powiązane z nanotechnologiami (nanomateriały, nanoelektronika, nanofarmaceutyka), ale też m.in. w projekty z dziedziny energetyki odnawialnej i energooszczędności, medycyny nuklearnej, inżynierii medycznej oraz nakładania i modyfikacji powierzchni³⁰.

Sukcesy...

Tuż przed opuszczeniem swojego stanowiska Czubajs, podsumowując działalność Rusnano, stwierdził, że firma wykonała swą misję: „**Oczywiście, popelnialiśmy błędy. Oczywiście, nie wszystko się udawało. Ale oczywiste jest to, że przemysł nanotechnologiczny w Rosji został stworzony³¹**”. Rok wcześniej podkreślał, że **Rusnano poprzez zapłacone podatki zwróciło koszty, jakie poniósł budżet państwa w ramach zakładania struktury, zaś ogólna kwota eksportu firm w 2019 roku wyniosła 68 mld rubli (ok. 1,1 mld dolarów). Dzięki inwestycjom Rusnano miało powstać 97 fabryk oraz ośrodków R&D, zaś średnia rentowność inwestycji wynosiła 16%³²**. Przy pozytywnych ocenach działalności Rusnano podkreślane jest, że jej skuteczności nie należy mierzyć wyłącznie wynikami finansowymi, lecz pozytywnym wpływem na innowacyjny sektor w Rosji, przede wszystkim w dziedzinie nanotechnologii.

Wśród najlepszych inwestycji Rusnano wskazywane są takie projekty, jak:

- OCSiAl, producent nanorurek grafenowych — materiału posiadającego niski opór elektryczny, małą wagę oraz wysoką wytrzymałość, dzięki czemu możliwym jest jego zastosowanie w wielu branżach, od motoryzacji do budownictwa; przedsiębiorstwo to uzyskało miano „jednorozca”, gdyż jego wartość została wyceniona na ponad miliard dolarów (należy jednak zaznaczyć, że z tą oceną nie zgodził się szereg ekspertów)³³;
- ośrodki medycyny nuklearnej PET-Technology, działające w 11 miastach Rosji, oferujące szeroki wachlarz usług w ramach profilaktyki i leczenia chorób onkologicznych;
- Danaflex-Nano, producent elastycznych materiałów opakowaniowych z tworzywa polimerowego;

²⁸ Е. Серьгина, «Роснано» получит от государства еще 70 млрд рублей гарантий по кредитам, Ведомости, 3 IX 2015, <https://www.vedomosti.ru/technology/articles/2015/09/04/607473-rosnano-poluchit-gosudarstva-esche-70-mlrd-rub-garantii-kreditam>.

²⁹ О. Сальманов, А. Рожков, *Дополнительное госфинансирование «Роснано» в 2016-2020 годах может составить 50,2 млрд рублей*, Ведомости, 3 II 2015, <https://www.vedomosti.ru/technology/articles/2015/02/03/rosnano-prosit-esche-50-mlrd-rub>.

³⁰ *Портфельные компании*, <https://www.rusnano.com/projects/portfolio>.

³¹ Е. Калюков, *Чубайс сообщил о последнем рабочем дне в «Роснано»*, РБК, 3 XII 2020, <https://www.rbc.ru/politics/03/12/2020/5fc8ad579a7947eb12019782>.

³² *Чубайс: «Роснано» выполнило свою миссию*, Бизнес Газета, 22 III 2019, <https://www.business-gazeta.ru/news/494809>; *Встреча с главой «РОСНАНО» Анатолием Чубайсом*, <http://www.kremlin.ru/events/president/news/60109>.

³³ А. Баулин, *«Единорог» Чубайса: кто построил первый проект «Роснано» стоимостью \$1 млрд*, Forbes, 15 V 2019, <https://www.forbes.ru/tehnologii/375977-edinorog-chubaysa-kto-postroil-pervyy-proekt-rosnano-stoimostyu-1-mlrd>.

- Monocrystal, przedsiębiorstwo odpowiadające za 50% światowej produkcji syntetycznego szafiru;
- Elvees Neotek, ośrodek projektowania nanotechnologicznych układów scalonych wykorzystywanych w systemach monitoringu;
- Metaclay, fabryka produkująca modyfikowane nanokrzemiany, domieszki typu *masterbatch* oraz polimeryczne materiały nanokompozytowe nowej generacji, wykorzystywane przy produkcji rurociągów gazowych i naftowych.

...i klęski Rusnano

Struktura Rusnano, jej działalność oraz sama koncepcja kontrolowanej przez państwo instytucji *venture capital* jest obiektem wieloaspektowej krytyki. Symptomatyczną wydaje się debata, która w 2015 roku odbyła się pomiędzy Czubajsem a rosyjskim opozycjonistą Aleksiejem Nawalnym. Nawalny argumentował wtedy, że **znaczne środki budżetowe zainwestowane w Rusnano zostały wykorzystane bez żadnej korzyści dla rosyjskiej gospodarki i nauki, będąc kolejnym świadectwem niewydolności rosyjskiego kapitalizmu państwowego.**

Część projektów współfinansowanych przez Rusnano znalazła się w ogniu krytyki społecznej. Wśród nich można wymienić:

- opierający się na technologii atramentu elektronicznego oraz posiadający zginający się ekran czytnik Plastic Logic 100, który miał zastąpić uczniom rosyjskich szkół drukowane podręczniki, obwołany „rosyjską odpowiedzią na iPada”; czytnik nie uzyskał popularności na rynku komercyjnym, nie został też wprowadzony na masową skalę do szkół, czego powodem prawdopodobnie była wysoka cena urządzenia, wynosząca 12 tys. rubli (ok. 400 dolarów);
- preparat przeciwwirusowy Kagocel (Nearmedic Plus) reklamowany jako nadzwyczajnie efektywny lek przy leczeniu grypy; jego krytycy podkreślają, że nie zostały przeprowadzane badania kliniczne potwierdzające jego efektywność;
- fabryka akumulatorów litowo-jonowych (Liotech), która okazała się zbyt kosztowną, prowadząc do bankructwa przedsiębiorstwa na skutek zerwania planów rosyjsko-chińskiej współpracy;
- fabryka krzemu polikrystalicznego dla baterii słonecznych (Usole Syberyjski Krzemian), która okazała się nierentowna na skutek sytuacji rynkowej.

Wiele wątpliwości wywoływał aspekt finansowy działalności Rusnano. **Zarządcy przedsiębiorstwa wielokrotnie krytykowani byli za zbyt duże inwestycje oraz wątpliwe decyzje finansowe.** W 2013 roku Izba Obrachunkowa Federacji Rosyjskiej przeprowadziła audyt działalności Rusnano w latach 2007-2012. Wykazał on, że przy zawieraniu części umów występował konflikt interesów, przy ocenie potencjalnych partnerów miało miejsce zawyżanie ich wartości, zaś ok. 35% inwestycji Rusnano skierowano za granicę, przy czym nie wykazano pozytywnych skutków tych działań. Ponadto eksperci Izby wskazywali, iż część inwestycji

nosiła znamiona oszustwa finansowego, służąc praniu pieniędzy³⁴. Negatywnie znaczną część inwestycji oceniał również audyt z 2016 roku.³⁵

Działalność Rusnano była również przedmiotem śledztw kryminalnych. W 2015 roku trzech kierowników Rosnanotech, w tym pierwszy dyrektor generalny przedsiębiorstwa Mielamed, zostało oskarżonych o defraudację 220 mln rubli (ok. 7,3 mln dolarów)³⁶³⁷. W styczniu 2020 roku sprawa została zamknięta ze względu na przedawnienie³⁸.

Wnioski

Podsumowując osiągnięcia Rusnano, należy stwierdzić, że optymistyczne prognozy władz Rosji nie spełniły się: **nanotechnologie nie stały się w Rosji alternatywą dla eksportu surowców energetycznych.** Pomimo iż przedsiębiorstwa rozpoczęły swoją działalność, ich udział w produkcji przemysłowej Rosji w 2019 roku to wyłącznie 2,3%, zaś udział firm projektowych Rusnano w rosyjskim rynku nanotechnologii wyniósł jedynie ok. 19%³⁹. Działalność Rusnano — jak i innych projektów w ramach stymulacji branży innowacyjnej — nie skutkowała znacznym wzrostem potencjału innowacyjnego: zgonie z Global Innovation Index aktywność innowacyjna Rosji oceniana była w 2019 roku na 37,6 pkt. (46 miejsce na 125 miejsc w rankingu), co w porównaniu do 2011 roku stanowiło wzrost jedynie o 1,7 pkt.⁴⁰ **Prawdopodobnie z rozczarowaniem brakiem wymiernych sukcesów oraz z trudną sytuacją gospodarczą należy wiązać decyzję o podporządkowaniu większości rosyjskich instytucji rozwoju, w tym Rusnano, państwowej korporacji VEB.RF⁴¹.**

³⁴ Р. Фаляхов, *Чубайс инвестировал в банкроты*, Газета.ру, 27 IV 2013, <https://www.gazeta.ru/business/2013/04/26/5281865.shtml>.

³⁵ И. Осипов, И. Юзбекова, С. Рейтер, *Доложили по Чубайсу: какие нарушения Счетная палата нашла в «Роснано»*, РБК, 24 IV 2016, https://www.rbc.ru/technology_and_media/26/04/2016/571e805d9a7947c6781397ea.

³⁶ Zgodnie z kursem walut z dnia 31 grudnia 2015.

³⁷ П. Русяева, И. Юзбекова, А. Михайлова, *Дело «Роснано»: кем еще интересуется следствие*, РБК, 5 VII 2015, <https://www.rbc.ru/ins/business/05/07/2015/55992c5e9a7947c1ea6b0a5f>.

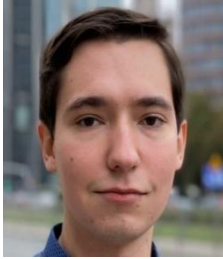
³⁸ Г. Григоров, *Источник: СК прекратил уголовное дело о растрате в отношении экс-главы "Роснано" Меламеда*, ТАСС, 26 I 2020, <https://tass.ru/proisshestviya/7608181>.

³⁹ *Обзор мирового и российского нанотехнологического рынка*, <https://fiop.site/o-fonde/godovye-otchety/2019/?ru/25-overview-of-nanotechnology-market>.

⁴⁰ *Russia: Innovation index*, https://www.theglobaleconomy.com/russia/gii_index.

⁴¹ С. Алексащенко, *«Освоили сотни миллиардов рублей, но никакого развития не принесли»*, бес. В. Ширяев, Новая Газета nr 130, 24 XI 2020, <https://novayagazeta.ru/articles/2020/11/24/88101-osvoili-sotni-milliardov-rublej-no-nikakogo-razvitiya-ne-prinesli>.

O AUTORZE



Damian Zych. Absolwent studiów magisterskich na kierunku historia oraz student rosjoznawstwa na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, aktywny członek organizacji studenckich. Zainteresowania badawcze to sytuacja społeczno-polityczna Federacji Rosyjskiej, stosunki polsko-rosyjskie oraz rosyjska polityka historyczna.

JEŻELI DOCENIASZ NASZĄ PRACĘ, DOŁĄCZ DO GRONA NASZYCH DARCZYŃCÓW!

Z otrzymanych funduszy sfinansujemy powstanie kolejnych publikacji.

Możliwość wsparcia to bezpośrednia wpłata na konto Instytutu Nowej Europy: 95 2530 0008
2090 1053 7214 0001 tytułem: „darowizna na cele statutowe”.